

ЕКОНОМІКА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-51-1>
УДК 338.48

*Андрощук М. О., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет
andmikola@gmail.com*

ORCID: 0009-0003-0960-488X

*Пиртко С. А., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет
sapyrtko@ukr.net*

ORCID: 0009-0002-9287-5351

*Побережний А. А., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Рівненський державний гуманітарний університет
poberezhniy.a@gmail.com*

ORCID: 0009-0002-1155-2508

*Дейнега О. В., д.е.н., професор,
проректор з наукової роботи
Рівненський державний гуманітарний університет
oleksandr.deineha@rshu.edu.ua*

ORCID: 0000-0002-4642-9748

СТАРТАП-ПРОЄКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглянуто суть поняття «стартап». Визначено, що основними перевагами стартапу як організаційної форми підприємницької діяльності є гнучкість і креативність, а також можливість отримання швидкого доходу. До основних недоліків варто віднести високий рівень ризику. Україна поступово відновлює своє місце у рейтингу країн, що реалізують стартап-проєкти. До критеріїв успішності стартапу варто відносити ефективність, фінансування, ринок, талант, досвід. Найбільш привабливими для нашої держави напрямками таких проєктів є проєкти у Military-tech, соціально відповідальне споживання, аграрні технології. Актуальність проєктів у Military-tech обумовлено затяжними військовими діями на території України; соціально відповідального споживання – сучасними трендами свідомого споживання та необхідністю застосування альтернативних енергоносіїв; у сфері аграрних технологій – статусом України як країни, що забезпечує світову продовольчу безпеку.*

***Ключові слова:** стартап, ризику, екологічна відповідальність, «зелені» технологічні стартапи, бізнес-модель.*

JEL code classification: O40

Постановка проблеми. На сьогодні економіка України перебуває у шоковому стані, виникнення котрого спровокувала війна та її наслідки: руйнування логістики, енергетичної та транспортної інфраструктури, відтік однієї частини працездатного населення за кордон, а іншої – в ЗСУ, зростання безробіття, зниження рівня платоспроможного попиту. Україна як держава, що поступово інтегрується у європейський простір, повинна мати конкурентоспроможну економіку. Інформатизація всіх економічних та суспільних процесів і поточний стан речей вимагає із однієї сторони застосування нетривіальних рішень, а з іншої – швидкого вирішення проблем національної економіки. Забезпечити це можна за рахунок розробки та

впровадження стартап-проектів, реалізація котрих дозволяє швидко і з мінімальними початковими інвестиціями вирішити окремі гострі соціальні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на значний доробок вітчизняних та закордонних вчених-економістів, що досліджували різні аспекти функціонування стартап-індустрії, не вирішеними лишаються питання значення стартап проектів для національної економіки у поточному періоді із врахуванням впливу всіх факторів зовнішнього середовища.

При написанні цієї публікації опрацьовані доробки вітчизняних та закордонних науковців, що вивчали специфіку, проблеми та перспективи розвитку стартап-бізнесу, зокрема С. Бланка, О. Гавриша, В. Дергачова, М. Кравченко, Т. Сак, Л. Шостак, Є. Вознюк та інших; офіційні дані порталу Startup Ranking, сайту громадської організації Greencubator; інформацію, що викладена у відкритих джерелах, зокрема у Вікіпедії та численних вітчизняних та закордонних сайтах, де досліджується економічна проблематика.

Формулювання цілей статті. Ціллю написання статті стало ідентифікування базових підходів до визначення основних характеристик стартапу, а також оцінка поточного стану та перспектив України на міжнародному ринку стартапів.

Виклад основного матеріалу. «Стартап» походить від англійського «запуск» (засновувати, запускати), характеризується інноваційною бізнес-ідеєю, яка має потенціал революціонізувати існуючі ринки або навіть створити абсолютно нові ринки. Ступінь інновацій, а також прагнення до швидкого зростання та масштабованості відрізняють стартап від традиційного бізнесу. Н. Блюменталь співзасновник і співвиконавчий директор Warby Parker, що була визнана у 2015 році найінноваційнішою компанією у світі, так охарактеризував зміст цього поняття: «це компанія, яка працює над вирішенням проблеми, рішення якої неочевидне, а успіх не гарантований» [10]. Таке визначення практика дозволяє ідентифікувати основну характеристику стартапу: значна невизначеність реалізації та, відповідно, високий рівень ризику.

До інших важливих характеристик стартапу можна віднести:

- інновації та креатив (розробляються продукти, послуги або бізнес-моделі, які є новими; передбачає застосування нестандартного мислення та відхилення від традиційних моделей із урахуванням технологічних і технічних інновацій із метою збільшення цінності для цільових клієнтів);
- масштабованість (бізнес-модель стартапу передбачає непропорційне зростання без відповідного збільшення витрат);
- орієнтація на зростання (прагнуть швидкого проникнення на ринок і розширення, часто передбачається завоювання глобальних ринків, що швидко розвиваються при умові ітерації стартапу);
- еволюційність (динамічні, гнучкі та адаптуються до складних обставин і змін, що відбуваються на самому підприємстві чи зовнішньому середовищі, перебувають у постійному розвитку);
- тимчасовість (успішний стартап перетворюється у підприємство, продається або поглинається конкурентами).

Стартапи є вирішальним двигуном інновацій та економічних змін. Вони привносять інноваційні ідеї у стабільно функціонуючі галузі, створюють нові робочі місця та сприяють руху технологічного прогресу. Незважаючи на ризики, стартапи створюють потенціал для стрімкого успіху та сприяють динамічному розвитку економіки [11].

Як організаційна форма підприємницької діяльності, стартап має свої переваги і недоліки (рис. 1).

Серед основних недоліків можна виділити підвищений ризик реалізації, а переваг – гнучкість та креативність, а також можливість швидко заробити, що так приваблюють молодь. Відповідно, віковий ценз стартаперів, котрі заснували успішні стартапи, становить від 20 до 25 років.

Підвищений ризик реалізації стартап-проектів пов'язаний на думку дослідників із такими факторами:

- відсутність інтересу споживачів до продукції чи послуги (42 % невдач);
- проблеми із фінансуванням (29 %);

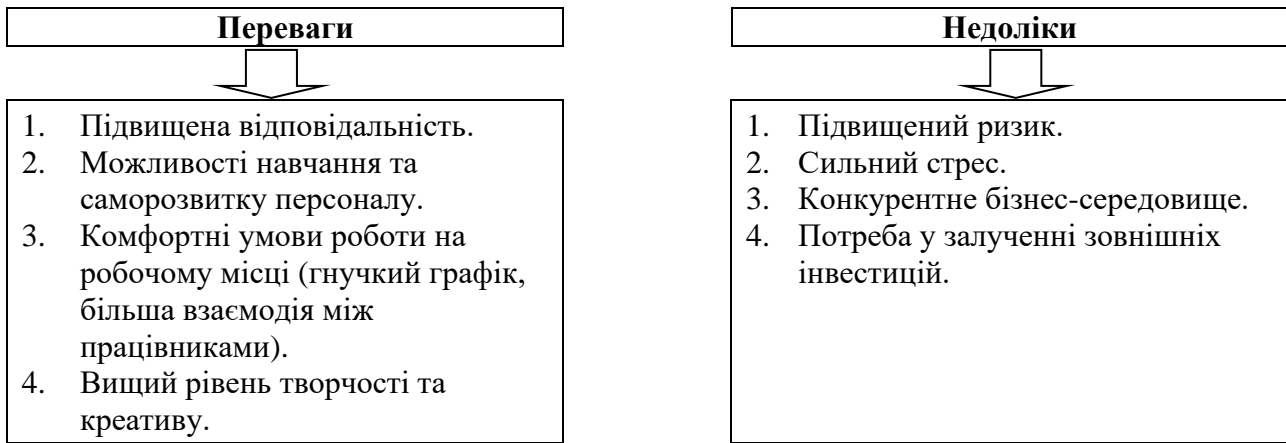
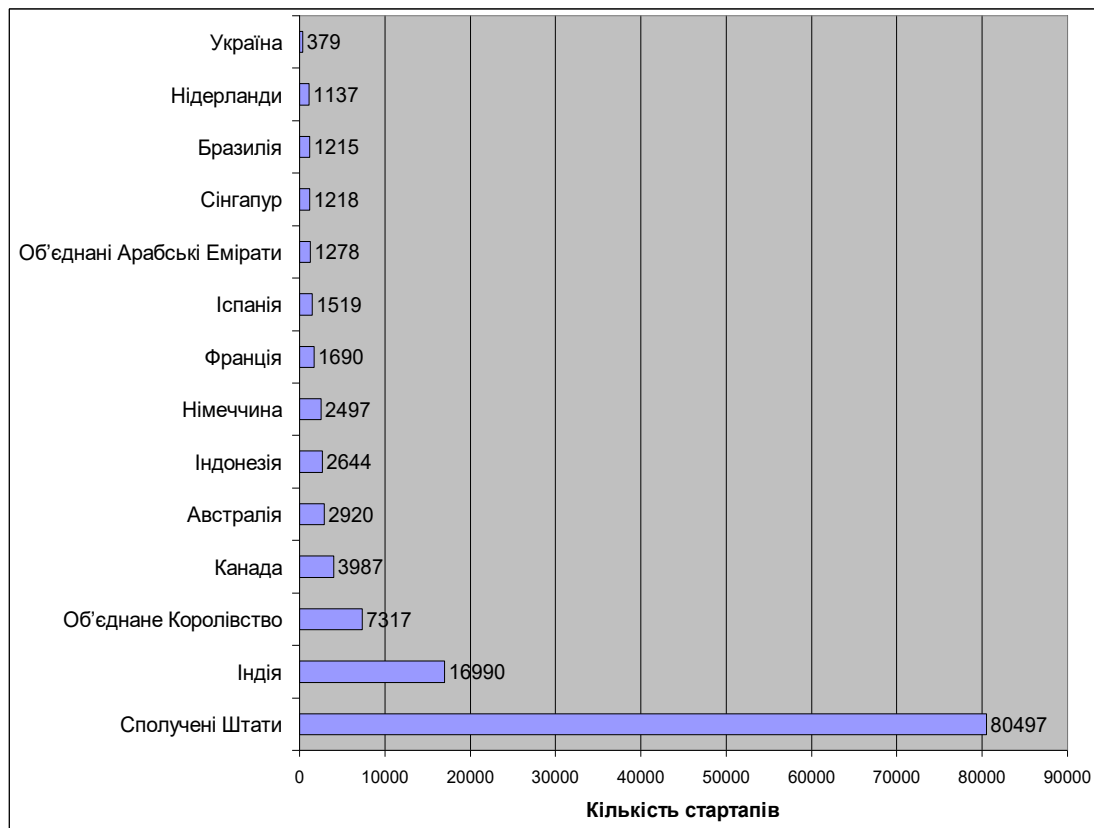

Рис. 1. Переваги та недоліки стартапу

Джерело: власне напрацювання

- кадрові проблеми (23 %);
- конкуренція зі сторони компаній, що пропонують альтернативні продукти (19 %);
- проблеми із встановленням ціни на новий товар (18 %) [8].

Більшість країн світу у більшій чи меншій мірі задіяні у створенні стартапів. Перше місце у світі за кількістю стартапів, що набагато більше відрізняється за кількісними параметрами від другого, за даними порталу Startup Ranking [9], займає США, маючи 80497 стартапів. До п'ятірки лідерів входять також Індія (16990), Великобританія (7317), Канада (3987) та Австралія (2920). В цілому тринадцять країн світу мають більше, ніж 1000 стартапів. Україна станом на 24.07.2024 р. займає 80 позицію та має 379 стартапи (рис. 2).

Рис. 2. Кількість стартапів у країнах світу¹

Джерело: [9]

¹ На графіку відображено кількісні параметри стартапів країн світу, що мають більше 1000 стартапів та Україну.

Українські науковці виокремлюють п'ять основних критеріїв успішності («авторитетності») стартапів, що були розроблені в США та згодом набули розповсюдження в усьому світі:

- ефективність (здатність стартапу забезпечити ефективну організацію діяльності та розвитку, здатність ефективно використовувати наявні та залучені ресурси);
- фінансування (легкий доступ до фінансових ресурсів та їх розмір);
- ринок (місткість ринку, його зрілість та потенціал до зростання, можливість розширювати діяльність шляхом виходу на міжнародні ринки);
- талант (унікальні якості стартаперів, зокрема обізнаність, рівень освіти, кваліфікація тощо);
- досвід (наявність знань на основі попереднього досвіду) [3].

За версією InVenture найбільш прибутковими в Україні будуть такі стартапи (табл. 1).

Таблиця 1

Перспективні стартапи в Україні

Напрямок	Обґрунтування	Приклади реалізації
1	2	3
1. Розвиток бізнес проєктів у Military-tech	зростання витрат держбюджету на озброєння, техніку, військову інфраструктуру; зростання кількості військово-технічних рішень; інвестиції та гранти від уряду для розвитку військово-технічних стартапів, волонтерський рух та краудфандинг.	Від розробки дронів до тактичної медицини та відновлення після поранень.
2. Торговельний майданчик в Інтернеті	зростання частки e-commerce у ритейлі України; зростання українських майданчиків; сформований гарний клієнтський досвід та ефективні фінансові сервіси з оплати покупок (Rozetka та «Нова пошта»); сформована звичка купувати необхідні товари онлайн.	Онлайн-продажі продуктів харчування та ліків.
3. Смарт-офіси та коворкінги	перегляд концепції організації офісного простору через пандемію; підприємства планують зменшити витрати на оренду, утримання офісів.	Комерційна нерухомість (офісні приміщення із великою кількістю маленьких кімнат).
4. Онлайн сервіси для бізнесу	потреба бізнесу у значній кількості онлайн сервісів; класичні платформи для організації дистанційних конференцій не здатні забезпечити відчуття присутності на заході; підвищення інтенсивності комунікацій з клієнтами в онлайн середовищі; потреба в оцифруванні робочих процесів та переведення їх в онлайн.	Автоматизоване збирання лідів; доступна та проста платформа для організації віртуальних івентів; маркетингові послуги (SEO або SMM тощо); розробка чат-ботів; організація дистанційної роботи.
5. Віртуальна психологічна терапія	потреба в кваліфікованій психологічній допомозі (пандемія, війна, професійне «вигорання» тощо).	Психологічні консультації, продаж навчальних матеріалів, інфопродуктів онлайн.
6. Віртуальні та онлайн будівельні послуги	бажання сімей мати унікальне дизайнерське помешкання, але при цьому не витратити час на дизайнера та обговорення деталей.	Віртуальний дизайн квартир; Smart-будинки; друк будинків за допомогою 3D-принтера.
7. Здоровий спосіб життя	ринок не насичений; пандемія змусила людей серйозніше ставитися до власного здоров'я.	Вітамінний бар, онлайн-магазин вітамінів; програми для йоги, медитації, фітнесу; сервіс доставки здорової їжі.
8. Відпочинок та розваги	такі продукти можна створювати віддалено; не потребують значних вкладень при наявності індивідуальних навиків та креативного мислення.	Хенд мейд, відеоігри та кіберспорт.

Продовження таблиці 1

1	2	3
9. Соціально відповідальне споживання	необхідність відновлення енергетичної інфраструктури та посилення енергетичної безпеки України; формування іміджу України як екологічно відповідальної держави.	Зелена енергетика, утилізація відходів.
10. Аграрні технології	Україна є гарантом продовольчої безпеки у світі; застосування цифрових технологій дозволить сформувати конкурентоздатну пропозицію на світовому ринку.	Високотехнологічне фермерське господарство, розробка програмного забезпечення.

Джерело: власне узагальнення на підставі [2]

Напрямок Military-tech у поточній перспективі вважається найбільш привабливим, адже в Україні продовжується війна і навіть, якщо у найближчому майбутньому настане таке бажане перемир'я, українці переконались однозначно у тому що, по-перше, це не надовго, оскільки РФ відновить сили і нападе ще раз, це лише питання часу, по-друге, захист наших кордонів це наша персональна відповідальність і всі решта країн світу у будь-якому конфлікті відстоюють виключно власні інтереси. Підтверджує значимість цього напрямку і статистика, адже згідно з опитуванням Gradus Research, 18 % стартапів запустили свій проєкт вже після 24 лютого 2022, при цьому 69 % з них знаходяться на pre-seed стадії [4]. Сфера military tech активно підтримується урядом, зокрема через проєкт BRAVE 1, який допомагає корисним та цікавим стартапам пройти шлях від ідеї до реалізації, надає гранти від 5 до 25 тис. доларів для цього через Ukrainian Startup Fund [1].

На перспективу важливо також розвивати напрямки «Соціально відповідальне споживання», враховуючи актуальні світові тренди та визначений Україною курс на євроінтеграцію, а також «Аграрні технології», враховуючи значний потенціал України та потребу агросектору для світу.

Основним учасником екосистеми підтримки «зелених» технологічних стартапів в Україні є громадська організація Greencubator, метою діяльності якої є збільшення кількості гравців у секторах «зеленої» економіки та кліматично-позитивних рішень, допомагати їм зростати, досягати місцевої та глобальної конкурентоспроможності [6].

Сфера «зелених» технологічних стартапів виходить за межі просто створення нових технологій. Вона передбачає розробку технологій і методів, що мають мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище та можуть використовуватися протягом тривалого часу без виснаження природних ресурсів. Крім того, багато стартапів, що займаються екологічними технологіями, використовують екологічні методи ведення бізнесу. Ці практики включають використання відновлюваних джерел енергії у власній діяльності, мінімізацію утворення відходів і активне сприяння переробці та вторинній переробці. Стартапи екологічних технологій працюють у різних секторах, починаючи від відновлюваних джерел енергії та «чистого» транспорту до збереження води та ефективного поводження з відходами.

Незважаючи на різноманіття спеціалізацій, усі «зелені» стартапи об'єднує спільна тема: їхня вирішальна роль у сприянні екологічним інноваціям. Вони відіграють важливу роль у спрямуванні світової економіки до більш стійкого та екологічно чистого майбутнього, вирішуючи важливі виклики збереження навколишнього середовища.

Серед основних факторів, що впливають на прибутковість «зелених» стартапів, можна виокремити:

- підвищення екологічної обізнаності та перехід до чистої енергії, екологічно безпечних продуктів;
- запровадження більш суворого контролю і сталих ініціатив, зокрема в Європі та Північній Америці;
- зацікавленість інвесторів у стартапах і запуску нових продуктів із вищою рентабельністю інвестицій, які водночас приносять користь суспільству і довкіллю;

– присутність на ринку таких великих гравців, як IBM і General Electric дає підстави очікувати, що до 2027 року Північна Америка матиме найбільшу частку ринку за рахунок широкого впровадження зелених технологій і потужній економіці;

– посилення ризиків недиверсифікованого енергопостачання через кризу, спричинену війною РФ проти України, що призвело до зростання попиту на технології, котрі підтримують глобальний перехід до чистих і безпечних джерел енергії [7].

Будь-який стартап є бізнес-моделлю, тобто планом того, як бізнес має досягти успіху. Критеріями успіху може бути зростання фінансових потоків, збільшення відповідності продукту ринку, налагодження сталого виробництва або розширення цільового ринку.

Launching Tech Ventures Bussgang визначає вісім компонентів бізнес-моделі, використовуючи структуру Diamond-Square, розроблену професором HBS Т. Айзенманном. Перші чотири аспекти є внутрішніми та оперативними за своєю природою, а решта чотири визначають ступінь залученості зацікавлених сторін (стейкхолдерів) (рис. 3).

Внутрішні (оперативні)				Зовнішні			
Пропозиція цінності для клієнта (CVP)	Стратегія виходу на ринок (GTM)	Формула прибутку (PF)	Управління технологіями та операціями (T&O)	Засновники	Команда	Інвестори	Партнери
Як підприємство принесе цінність?	Як підприємство охопить клієнтів?	Як підприємство буде заробляти гроші?	Як підприємство буде створювати та підтримувати свій продукт?	Адекватність складу щодо можливостей і суті бізнес-моделі	Злагода і взаємозамінність	Склад, розуміння цілей проекту	Залученість, розуміння цілей проекту

Рис. 3. Складові бізнес-моделі стартапу

Джерело: [5]

Визначення бізнес-моделі має вирішальне значення для планування напрямку та цілей стартапу перед впровадженням. Усі компоненти в цілому забезпечують максимальний результат, тому дуже важливо ретельно планувати кожний.

Висновки. Отже, стартап представляє собою інновацію, що має значний потенціал зростання та масштабованості. Основними недоліками такої форми інноваційної діяльності є підвищений ризик реалізації. Україна поступово відновлює своє місце у рейтингу країн, що реалізують стартап-проекти. Найбільш привабливими для нашої держави напрямками таких проектів є проекти у Military-tech, соціально відповідальне споживання, аграрні технології. Враховуючи те, що будь-який стартап – це бізнес-модель, то при його реалізації варто враховувати вісім компонентів: пропозиція цінності для клієнта, стратегія виходу на ринок, формула прибутку, управління технологіями та операціями, засновники, команда, інвестори, партнери.

Список використаних джерел:

1. Зміна фокусу з виживання на розвиток: плани та прогнози бізнесу на 2024 рік. *Юридична газета online*. URL: <http://surl.li/ialriz>
2. Найкращі ідеї для стартапу в Україні в 2024 за версією InVenture. URL: <http://surl.li/vgqefw>
3. Сак Т. В., Шостак Л. В., Вознюк Є. С. Розвиток стартапів в Україні: теоретичні аспекти, тенденції, можливості. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 65. URL: <http://surl.li/uzfajq>
4. Як розвивати стартап в Україні й чому це важливо: про можливості для фаундерів. URL: <http://surl.li/ubmfvp>

5. 5 Business Models to Consider When Starting a Tech Company. URL: <http://surl.li/emxtuy>
6. Greencubator: офіційний сайт. URL: <https://greencubator.info/>
7. GreenTech-2023: можливості та тенденції однієї з найважливіших індустрій. URL: <http://surl.li/fcvjqw>
8. Startup company. *Wikipedia*. URL: <http://surl.li/fcdrrd>
9. Startup Ranking. URL: <http://surl.li/mjyden>.
10. What is a startup: definition, characteristics and their types. *The it factory*. URL: <http://surl.li/ldxftm>
11. What is a startup? Definition, characteristics & examples. *Related Media Posts*. URL: <http://surl.li/eulrnc>

References:

1. Zmina fokusu z vyzhyvannya na rozvytok: plany ta prohnozy biznesu na 2024 rik [Shifting focus from survival to growth: business plans and forecasts for 2024]. *Yurydychna hazeta online*. Available at: <http://surl.li/ialriz>
2. Naykrashchi ideyi dlya startapu v Ukraini v 2024 za versiyeyu InVenture [The best startup ideas in Ukraine in 2024 according to InVenture]. Available at: <http://surl.li/vgqefw>
3. Sak, T. V., Shostak, L. V., Voznyuk, YE. S. (2022) Rozvytok startapiv v Ukraini: teoretychni aspekty, tendentsiyi, mozhlyvosti [Development of startups in Ukraine: theoretical aspects, trends, opportunities]. *Infrastruktura rynku*. Vyp. 65. Available at: <http://surl.li/uzfajq>
4. Yak rozvyvaty startap v Ukraini y chomu tse vazhlyvo: pro mozhlyvosti dlya faunderiv [How to develop a startup in Ukraine and why it is important: about opportunities for founder]. Available at: <http://surl.li/ubmfvp>
5. 5 Business Models to Consider When Starting a Tech Company. Available at: <http://surl.li/emxtuy>
6. Greencubator: official site. Available at: <https://greencubator.info/>
7. GreenTech-2023: mozhlyvosti ta tendentsiyi odniyeyi z nayvazhlyvishykh industriy [GreenTech-2023: opportunities and trends of one of the most important industries]. Available at: <http://surl.li/fcvjqw>
8. Startup company. *Wikipedia*. Available at: <http://surl.li/fcdrrd>
9. Startup Ranking. Available at: <http://surl.li/mjyden>.
10. What is a startup: definition, characteristics and their types. *The it factory*. Available at: <http://surl.li/ldxftm>
11. What is a startup? Definition, characteristics & examples. *Related Media Posts*. Available at: <http://surl.li/eulrnc>

Androshchuk M. O., Holder of the Third Level of Higher Education
Rivne State University of Humanities
andmikola@gmail.com

ORCID: 0009-0003-0960-488X

Pyrtko S. A., Holder of the Third Level of Higher Education
Rivne State University of Humanities
sapyrtko@ukr.net

ORCID: 0009-0002-9287-5351

Poberezhnyi A. A., Holder of the Third Level of Higher Education
Rivne State University of Humanities
poberezhnyi.a@gmail.com

ORCID: 0009-0002-1155-2508

Deineha O. V., Doctor of Economics Sciences, Professor
Rivne State University of Humanities
oleksandr.deineha@rshu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-4642-9748

STARTUP PROJECTS AS TOOLS FOR THE POST-WAR ECONOMY OF UKRAINE

Abstract. The article examines the essence of the concept of “startup” and establishes that it is a form of entrepreneurial activity with a high level of risk and high return on investment, which is rapidly scaling. It was determined that the main advantages of a startup are flexibility and creativity, as well as the possibility of quick earnings. Disadvantages include a high level of risk, severe stress, a competitive business environment, and the need to attract external investment. It has been established that the main problems in the implementation of startup projects can be: lack of consumer interest in the product, problems with financing, personnel problems, competitive situation on the market, problems with pricing. Ukraine is gradually regaining its place in the ranking of countries implementing start-up projects and as of 07.24.2024 occupies the 80th position and has 379 start-ups. It was determined that the success criteria of a startup should include: efficiency, financing, market, talent, experience. It has been established that the promising directions for the implementation of startup projects in the world should include: projects in Military-tech, an online trading platform, smart offices and co-working spaces, online services

for business, virtual psychological therapy, virtual and online construction services, a healthy lifestyle, recreation and entertainment, socially responsible consumption, agricultural technologies. It has been investigated that the most attractive directions of startup projects for our country are projects in Military-tech, socially responsible consumption, agricultural technologies. The relevance of Military-tech projects is due to protracted military actions on the territory of Ukraine; socially responsible consumption – modern trends of conscious consumption and the need to use alternative energy sources; in the field of agricultural technologies – the status of Ukraine as a country that ensures global food security. It has been established that a startup is a business model, the implementation of which should take into account eight components: customer value proposition, market entry strategy, profit formula, technology and operations management, founders, team, investors, partners.

Keywords: *startup, risks, environmental responsibility, “green” technological startups, business model.*